

Enkele historische trips vanuit de Elshorst in Baarschot

door Jan van Helvoirt

1. Gelegen tussen twee voormalige watermolens

Baarschot is ooit gesticht aan de oevers van de rivier de Reusel, die vroeger wellicht Aa geheten heeft. Binnen het grondgebied van Baarschot werden in het verleden aan dat riviertje twee watermolens gebouwd, die beide reeds lang verdwenen zijn. De plaats van de voormalige molens is nog exact aan te duiden en vanuit het archief heeft men veel over hun geschiedenis terug gevonden.

Allereerst was er de Voorste Watermolen die juist in Baarschot lag. Nu heeft het weggetje Watermolenweg. Bij de brug aangekomen juist voor de witte oude boerderij lagen vroeger twee molens, op elke oever een. Dat kwam wel meer voor. Ook moet er vroeger een tak van de rivier naar het oosten toe achter de boerderij door gelegen hebben. Het gebied rechts van de brug heette de Keizersbeemd en was een laaggelegen gebied dat het water moest opstuwen. De oudst bekende geschiedenis gaat terug tot het jaar 1350. Toen bemaalde Johannes van de Nieuwenhuizen uit Baarschot de molen, die gelegen was: ten zuiden van 'het Turkaa'. De molen maalde toen koren en er was ook een slagmolen ingericht. Die sloeg olie uit allerlei zaden. De aandrijving geschiedde uiteraard beide keren door het stromende water.

Er volgen in de loop der geschiedenis een hele reeks van eigenaren en pachters van de molen. De familie Van de Nieuwenhuizen had zowaar twee eeuwen molenaars voortgebracht. In latere tijd zien we ook vaak meerdere eigenaren van de molen, terwijl er een molenaar is. In 1598 was zekere Huijben molenaar. Tegen hem werd geprotesteerd omdat het opstuwen van het water te veel overlast veroorzaakte voor de omwonende boeren.

Inmiddels was de molen een vluchtmolen geworden: een combinatie van wind- en watermolen. Vaak ook waren het echte molenaarsfamilies die de touwtjes in handen hadden. Zo was Wilbort Huijben eerst molenaar op de Esbeekse of Akkermolen langs de oude weg van Esbeek naar Beek, voordat hij in Baarschot begon.

Veelal waren de molens dwangmolens. D.w.z. dat de bewoners van het dorp waar de molen stond ook daar hun graan moesten laten malen. De zoon van Wilbort huwde Margriet Beersmans uit Baarschot waar haar vader, Cornelis Jacob, tapper en bierbrouwer was. De molenaarszoon, Jan Wilbort Huijben, had ook nog de achternaam: alias Van Gijssel. Dat duidde op het straatje dat leidde naar de andere Baarschotse waatermolen: Achterste Watermolen.

Vanuit 'Den Elshorst' gaan we linksaf richting Baarschot, dan gaan we even verder rechtsaf de brug over en volgen het Gijsselstraatje. Bij een haakse bocht naar rechts, even voor de brug lag links op de oever van de Reusel de Achterste Watermolen. Het grote laaggelegen weiland links van de rivier heet nu nog 'de Vloet'. Dat duidt natuurlijk op de plaats waar het water werd opgestuwd. Slechts een ingekleurde tekening van een soldaat uit de periode van de Belgische onafhankelijkheid herinnert ons verder aan die molen. Ook het zandpad tussen de genoemde brug en de Hertgang draagt nog de naam 'Molenstraat'. De familie Moonen is overigens lang eigenaar geweest.

De molens die vaak wankel en fragiel gebouwd waren, gingen vaak door brand, storm of oorlogsgeweld ten onder. Zo werd de Esbeekse molen in 1486 totaal verbrand. De Beekse Heimolen, tussen Beek en Gorp, werd door de storm van 1 augustus 1674 omgeblazen. In 1921 werd de latse watermolen van Baarschot (de Voorste) door een najaarsstorm omver geblazen. De in 1885 gebouwde 'Keizer' was overigens ook niet meer dan een houten schuur met zwart geteerde planken met pannen gedekt.

2. De Hertgang is vlakbij

Als we het zandpad ten zuiden van de Elshorst inlopen komen we na een korte wandeling bij een interessant bosgebied uit. Het ligt aan weerszijden van de erg meanderende rivier de Reusel. Het gebied begint juist ten westen van de Heikant, waar je via een laaggelegen brugje het riviertje kunt oversteken en strekt zich uit bijna tot en met 'De Bockenreijder'. Dat is een prachtige horeca-gelegenheid onder het gehuchtje Dun gelegen.

Als je de wandeling helemaal maakt kun je een viertal bruggen zien. De eerste, de Hangbrug, is helaas in de jaren '60 verdwenen. Het was een houten bruggetje opgehangen in gedraaid ijzerdraad. Gaan we verder door het smalle bijna dicht gegroeide paadje, dan komen we bij een hoog gelegen brug: Hertgangbrug. Die ligt op de grens met Baarschot en Esbeek. Vroeger werd deze zandpad 'Molenstraat' genoemd. Die leidde immers naar de Baarschotse watermolen op het Gijseleind. Die laatst genoemd brug werd ook wel 'Bogenbrug' genoemd omdat die rustte op fraai gemetselde bogen. In de laatste oorlog werd de brug opgeblazen.

Staande op die hoge brug kijk je uit op een groot vierkant weiland, de 'Deppo' genaamd. Dat betekent overigens: drassige, weke bodem. In de jaren '60 stortte juist in die hoek een straaljager neer en boorde zich compleet in de grond. Niet ver daar vandaar hielden zich tijdens de bezetting in de laatste wereldoorlog een aantal onderduikers schuil, die in de grond een schuilhut gemaakt hadden. Ze werden bevoorrad door Mien Broeders die vanuit de Baarschotse Heikant dwars door de Hertgang naar het kantoor van De Utrecht ging, waar zij werkte bij de houtvester Wormgoor.

De volgende brug ligt op een verharde weg (Prins Hendriklaan) die tijdens de ontginning door de Utrecht is aangelegd. De brug heet 'Poelebrug' en is genoemd naar de Beekse bakker Van de Poel, die daar enkele percelen bos in bezit had. Volgen we het riviertje verder stroomopwaarts dan komen we bij het Akkerbrugje. Vroeger lagen hier de akkers van de boeren op Dun. De wallen die rondom de percelen werden aangelegd zijn nu nog goed te zien. Op de voormalige akkers zijn vooral beuken geplant.

De laatste brug ligt op de Dunse Dijk. Dan zijn we echter ook niet meer in de Hertgang, maar op Dun.

Tot 1884 was de Hertgang nog niet bebost. Links en rechts van de rivier lagen de akkers en beemden van de boeren die verderop op Dun woonden. Burgemeester Huysmans uit Hilvarenbeek kocht de gronden. Allereerst in 1808 de aloude Hertganghoeve, die stamde uit de 14^e eeuw. Zijn kleinzoon notaris Emile Huysmans plantte de gronden op. Hij was een verwoed jager en bouwde ook een mooi jachthuisje vlakbij de genoemde bogenbrug. Dat werd helaas in de jaren '60 afgebroken.

Op 9 februari 1911 kocht De Utrecht het gebied van de Hertgang op en voegde het toe aan het reeds bestaande Landgoed De Utrecht. De naam Hertgang bestaat uit twee elementen. Allereerst het achtervoegsel: ganck. Dat betekent: stromend water. Het eerste deel duidt op 'eert' en betekent: smalle streep gronden langs water gelegen.

3. De gemeint van Baarschot

Tegenwoordig is het grootste gedeelte van het grondoppervlak in eigendom van boeren of grootgrondbezitters. Men denkt dat tot omstreeks de 14e eeuw de akkers rondom de dorpen in gemeenschappelijk bezit waren. Zij werden ook vaak Grote Akker of Kleine Akker of anderszins genoemd. De akkertjes werden privé-bezit. Ook de beemden, gelegen aan de oevers van de riviertjes die hooi moesten leveren, waren eigendom van de boeren. We zien een geweldige versnippering in kaveltjes. De kadastrale kaart van 1828 geeft een mooi beeld, hoe de situatie vanuit die 13e en 14e eeuw is ontstaan.

Dan blijven er natuurlijk grote oppervlakten over, die wel gemeenschappelijk bezit waren. Dat waren de 'gemeeynten'. Ze werden ook wel vroenten, woestijnen of 'aarden' genoemd. Die gronden van Hilvarenbeek en Diessen (dus ook Baarschot) werden op 24 september 1331 uitgegeven door de Hertog van Brabant.

Zij werden duidelijk met grenspunten beschreven. Dat waren: bruggen, bomen, wallen, watermolens, vennen en putten. Ook werden zandheuveltjes opgeworpen. In het uiterste zuidelijk puntje van Baarschot ligt nog zo'n paal uit die tijd. Het is een grijze steen van arduin en ligt juist voor een vennetje: Hazenkolk genoemd. Het geeft de grens aan tussen Beek-Diessen-De Beerzen-De Mierden-Netersel en wordt ook wel de 'vijfkei' genoemd.

In zgn. keurboeken stond exact beschreven wie en swaar activiteiten mocht ontplooien op de gemeint. Die bestond overigens uit: vennen, droge en natte heide en moergronden. Bewoners uit de andere dorpen mochten niet op die in erfpacht uitgegeven gebieden komen. Zo had men ook een Schutrecht uitgevaardigd. Daarin stond precies waar men binnen die gemeint met vee mocht grazen, turf steken of hei maaien voor de potstallen. Zo waren er na de afsplitsing van Westelbeers in 1805 een aantal grensoverschrijdingen van de Westelbeerzenaren op Barschots gebied hetgeen uiteraard bestraft werd. Gearresteerd vee werd afgevoerd, geschut, en in de schutskooi opgesloten.

Baarschot en Esbeek hadden binnen de grote Beekse gemeint een eigen gezamenlijke gemeint. In het cijnsboek van 1340 lezen we o.a. immers: ...vicini (geburen) van Esbeke, Bachot en Diesssem... Het Baarschotse gedeelte uit de gezamenlijke gemeint werd op 1 februari 1796 nog duidelijk weergegeven. Men mocht beesten laten weiden in de 'Veevoort' en de 'Schrans en de gemeente in het Gijsleind'. Het gebied buiten de palen was bestemd voor het turf steken!

Ook mocht men nog vee laten grazen in: de Liesvennen, het Rouwblek, het Krampven, het Zwartven en Witven, Kuldervennekens en de vennen in het Roeijleem. Richting Esbeek mocht men beweiden: Beerensven, Polderixven, Trooste Ven, Keeldrixven, Abeemdeven en het Braakven. Deze laatste lag vlak bij kampeerboerderij 'den Elshorst'.

Het heike tussen Baarschot, Esbek en de Westerwijk, waarin alle bovengenoemde vennen lagen, was buiten de genoemde palen bedoeld om hei te vlaggen of maaien. Ook mocht men turf steken tussen de Lange Gracht, de Larestraat en de Katschutten.

De meeste woeste gronden zijn in de loop der tijden ontgonnen en geprivatiseerd. De meeste vennen zijn gedempt en op enkele plaatsen zijn bossen aangeplant. Toch verraden een aantal depressies in het landschap van Baarschot waar voorheen de vennen gelegen waren. Het Braakven hebben we reeds genoemd. Het Beerensven lag pal tegenover windmolen 'de Heibloem'.

4. 'Elshorst' en andere toponiemen

Toponiemen zijn namen die gegeven werden aan: waterlopen, wegen, straten, gehuchten. Vooral de toponiemen of veldnamen, namen gegeven aan akkers, weilanden en beemden, zijn interessant. Ze zijn vaak niet meer in de volksmond aanwezig. Vroeger had elk stukje grond een eigen naam. Meestal waren het mooie namen, waarvan het nu vaak moeilijk is te achterhalen wat de oorspronkelijk betekenis was.

Toen het Kadaster in 1832 werd ingevoerd werden de toponiemen overbodig; vanaf dat moment werkte men met sekties (A-B-C enz.) en had elk perceel een eigen nummer. Langzaam verdwenen de namen op papier. De boeren bleven onderling toch nog vaak veldnamen gebruiken.

Aan de naam kun je zien of het drassige dan wel hoge droge schrale grond was. Voor grasland had men talloze namen om de soort en kwaliteit aan te geven.

Grasland: beemd-meers-meet-pas-praat-ooi-zittert enz.

Grens: wolf-keer-stap-rode-perre-peertsenz.

Brug: til-spijk-spek-heul—voort-beer-vondel-dil enz.

Waterloop: vaart-rijt-loop-runne-lede-rede enz.

De naam 'Baarschot' heeft twee elementen. Allereerst: baar of bar en dat betekent meestal: onvruchtbaar. Het tweede element 'schot' komt heel veel voor en betekent: hoger gelegen hoek land uitspringend in moerassig terrein. In plaats van 'schot' zien we ook vaak 'schut', dat hetzelfde betekent. Denk aan de 'Katschutten', het bosgebied recht tegenover de boerderij van Bruurs. Het element 'kat' betekent vaak: omgeven met aarden wallen.

De naam van de kampeerboerderij bevat het element: horst. Dat betekent: kreupelhout. Ook Haghorst kent dat begrip. Elshorst betekent dus: stuk grond begroeid met kreupelhout van elzen. Dat is een taaie boomsoort en struikgewas dat veelvuldig op de boerderij gebruikt werd als geriefhout.

De naam Esbeeksedijk is goed gekozen. Dijken lopen immers meestal van het ene gehucht naar het andere en staan vaak loodrecht op de kruisende riviertjes. Larestraat is minder goed. Een straat volgt meestal de rivier zelf. Vroeger heette de weg ook gewoon kortweg: de Lare. Dat zijn van ouds gemeenschappelijke gronden waar de boeren dieren mochten weiden en rossen (of russen) steken. De Heikant is een vrij jonge naam. Het is een ontginning aan de rand van het gehucht (ongeveer 16^e eeuw), vandaar de naam 'kant' of 'hoek'. De Brakenweg duidt op 'ontginning' en heeft betrekking op het Braakven dat er vroeger lag omringd door de akkers die geploegd (braken of breken) moesten worden.

De naam Hendriks is uiteraard een patroniem en betekent doodeenvoudig: zoon van Hendrik!

De naam Bruurs betekent niet 'broer' in de betekenis van bloedverwant. De naam en ook de familie komt uit Vlaanderen en betekent: onbebouwd braakliggend pleintje of weide. In het Franstalige gebied heet men dan: Bruyere!

Hieronder enkele Baarschotse toponiemen die uit het belastingboek van 1681 komen:

Loeijen Hoeck; de Vloet; de Braeck; Kelderick; Catschot; de Vulger; Put Acker; Theekoven; Winkel; A Beemden; het Rot; Veevoort; Buchtjen; den Elsschot; Goer Bemt; Braninck; Verbroeck; de Crop; Donk Horst; Keijser Bemt; Spordonck; Gerst Ackerken; Lange Graft; Dries aent Cruis; Veldacker; Mosvelt; Schans; Meulen Acker; Magerman; Mosveld; Godts Pad; Cromvoren; Lammer Dries; Meulen Dries; Krekel Hoff; het Ghijsel; het Pinterbos; het Hemelrijck; Coppenhoeck; den Eijck en de Bree Acker. Beide laatste elementen 'eijck' en 'bree' betekenen: modder. Het zijn dus natte laaggelegen akkers en geen akkers met eikenbomen en brede akkers!

5. Vluchten voor soldatenoverlast

Vaak werden de inwoners van de gehuchten getroffen door misoogsten. Veel veroorzaakt door droogte, vorstschade, droogte. Ook honingdauw of andere ziekte aan het gewas kwam vaak voor. Zelfs een op de zes oogsten mislukten hierdoor.

Ook veeziektes die uitbraken legden hele stallen lam. Soms zelfs complete dorpjes vanwege de honger. Ook ziekte onder de mensen zelf, zoals de pest liet vaak een vernietigend spoor achter.

Een heel grote plaag voor de boeren was de oorlog. Diefstal en vernieling waren aan de orde van de dag. De boeren werden uitgeteerd en men dwong hen tot allerlei leveranties. Ook moest men hand- en spandiensten verrichten voor de doortrekkende en plunderende militairen.

Rond 1600 werden in de meeste dorpen en gehuchten verdedigingswerken gebouwd. Het werden 'Schansen' of 'Schransen' genoemd. Esbeek had er twee: een voor Groot Esbeek en een voor Klein Esbeek. Ook Baarschot, een toren had men niet, had een versterkt perceel ingericht waar men vooral hun vee en bezittingen in veiligheid kon brengen bij naderende plunderende soldaten. Tijdens de Tachtigjarige Oorlog kwamen regelmatig militairen op bezoek! Vanuit de kerktorens werd gesurveilleerd en de bevolking zo snel mogelijk gewaarschuwd. De Schans van Baarschot lag op het perceel achter de grot op het stuk grond naast de rivier. Wellicht lag daar ook 'het versterkte huis van Baarschot'. In de jaren '60 heeft men daar nog wat onderzoek gedaan. De aanwezigheid van water was essentieel voor de gracht rondom zo'n versterking. Ook lag er een dubbele wal dicht begroeid met kreupelhout. De grotere Schansen kenden zelfs een heuse ophaalbrug. Ook werden kort na 1660 'rotten' aangesteld in de gehuchten. Op toerbeurt moesten aangestelde wachten surveilleren en letten op suspecte figuren en vreemdelingen.

Tijdens de Franse Oorlog van 1672 tot 1679 leden de bewoners van Diessen en Baarschot veel schade. Militairen werden bij de boeren ingekwartierd en complete oogsten werden vernield.

In 1702 werd Diessen behoorlijk geplunderd. Niet een huishouden ontsnapte eraan. Bij koopbrouwer Jacob Cornelis Beersmans uit Baarschot werd veel verteerd. Ook moesten de inwoners komen opdraven om oorlogsschatten te betalen. In 1708 worden in Diessen en aantal huizen in de brand gestoken door de Fransen als represaille. Tijdens de oorlog van 1740-1748 wordt veelvuldig ingekwartierd en veel Baarschottenaren worden opgeroepen om te pionieren: arbeid leveren bij verdedigingswerken in Den Bosch en elders. Paard en kar moest men vaak afstaan of vervoer verzorgen voor de bezetter. De laatste grote inkwartiering vond plaats in 1794 en 1795. In augustus was een groot Franse leger Hilvarenbeek binnen gemarcheerd. In september kampeerden wel 40.000 soldaten in het Diessens Heike richting Biesat-Houtakker. Ook tussen Esbeek en Baarschot moet in de heide op 20 mei 1746 een groot leger gebivakkeerd hebben.

In de laatste oorlog, '40-'45, kwam Baarschot zonder kleerscheuren door de oorlog. Uit dankbaarheid bouwden de Baarschottenaren eendrachtig de grot ten zuiden van de brug over de Reusel.

6. Uitstapje naar ‘De Bockenrijder’

Wandelend kun je het best via de Hertgang uitspanning ‘den Bockenrijder’ bereiken. Met de fiets kun vanaf de Larestraat richting Esbeek via de zandweg ‘Lange Gracht’ de horecagelegenheid gemakkelijk bereiken. Het ligt verscholen onder het groen van het gehucht Dun, dat bij Esbeek behoort (gem. Hilvarenbeek). De naam Dun of Duin is naar de vrij hoge en langgerekte zandverstuivingsrug genoemd, waarvan nogal veel restanten zijn overgebleven. In 1890 bestond deze buurtschap uit acht huisgezinnen; in 1900 woonden er nog vijf. Twee boerderijen brandden toen geheel af en werden niet meer opgebouwd. Ze waren eigendom van notaris Emile Huysmans uit Hilvarenbeek aan de Vrijthof.

Voordat Esbeek een parochie werd moesten de bewoners van Dun in Lage Mierde naar de kerk. Destijds zagen de bewoners van Dun het niet zitten om de verharde weg naar Reusel over hun gehucht te laten lopen. De weg werd dan ook kaarsrecht door de heide naar Lage Mierde aangelegd. De Dunse Dijk, een kaarsrechte zanddijk stammend uit 1780 vormt een onderdeel van een ‘nieuwe verbinding’ tussen Beek en Lommel om aan te sluiten op de Luikse Steenweg. De zandweg werd ook wel Bredasche Baan genoemd.

In vroeger eeuwen waren er op Dun al enkele herbergen ingericht. Jan van de Sande had een herberg juist in de bocht over de brug, richting de Flaes. In latere tijd was in de boerderij voor de brug, Roosen woonde er, een tapperij gevestigd.

In de woonboerderij van de Bockenrijder was in de 17^e eeuw ook een herberg. Veel later, omstreeks 1938, werd voorzichtig door familie De Bruin een begin gemaakt in het schop dat nu een flink terras gekregen heeft.

Vele verhalen, gebeurtenissen en anekdoten zijn bekend over Dun. Zoals het mysterieuze ongeval van de zwangere dienstmeid van de Bockenrijder in de 18^e eeuw. Zij werd ontziend gevonden in een kolk in de stroom een eind verderop in Lage Mierde. Ook de moord op de 88 jarige Jan van de Sande in 1785 is bekend. De moordenaars, een bende uit Vlaanderen op strooptocht, zijn onlangs vanuit het archief weer bekend geworden.

De bekende bokkenrijdersbende uit zuidoost Nederland heeft niets te maken met de naamgeving van de uitspanning. Bokken-rijder is doodeenvoudig de letterlijke tegenhanger van een verkeerde interpretatie van: hert-gang! Een bezoekje aan het cafeetje is daarom niet minder ontspannend.

7. Boeren in vroeger eeuwen in Baarschot

De overgrote meerderheid van de bevolking van Baarschot geneerde zich met de landbouw. De boeren uit onze omgeving teelden in de schrale en barse grond voornamelijk rogge. Daarnaast teelde men ook: gerst, haver, spurrie, vlas. Ook werd wel 'evie', een slecht soort haver gezaaid. De bedrijfjes waren meestal niet groter dan 4 à 5 hectaren. Vaak waren het pachtboerderijen. De pachtsommen werden deels in geld, deels in natura uitbetaald. Belangrijke clausules bij die contracten waren vaak: geen mest afvoeren en zorgen dat het meestal strooien dak opnieuw gedekt wordt.

Bij de boerderijen lag een 'moeshof', waar erwten, bonen, kolen en wortelen werden verbouwd. Ook werd vaak een boomgaard aangelegd. De landbouw in onze omgeving was eeuwenlang gebaseerd op het principe van de potstal. Enkele koeien stonden in een groot gat met een dak erboven. In de loop van het jaar kwamen de koeien door hun eigen mest steeds hoger te staan.

In feite was ook de bedoeling: mest maken. Een mengsel van hooi, stro en heidestrooisel werd door de beesten verwerkt tot een dikke laag mest die met de kar werd uitgereden op de schrale akkers. De koeien, meestal niet meer dan twee tot vier bij een keuterboertje, stonden bijna het gehele jaar op stal. Uit de koperen koeketel, die de hele dag boven het open vuur in de haard hing, maakte de boer een sop met meel, granen, water en kaf.

Behalve mest leverden de koeien boter. De Baarschotse boeren konden die zelf gekarnde boter naar Oirschot of Hilvarenbeek brengen, alwaar in de 17^e eeuw reeds boterwagen waren. Kort na 1900 kreeg Baarschot, net als in Diessen en Esbeek, zelf een klein boterfabriekje aan de Baarschotsestraat. De magere uitgemolken heidekoetjes werden in de loop der tijd vaak vetgeweid in andere streken. Ook de afgedankte ossen, paarden waren voor de meeste boeren te kostbaar, gingen vaak naar het land van Heusden en Altena. Daar kwam ook vaak het hooi vandaan. Daarnaast had men een aantal schapen die op de woeste gronden van Baarschot konden grazen. Ze werden gehouden voor de wol en het vlees.

Tot slot had elk boerenbedrijfje er wel enkele bijenkorven in bezit. Ze werden 'biestokken' genoemd en geplaatst in bijenhallen. Tijdens de Middeleeuwen waren bijenwas en honing als verlichtingsmiddel (waskaarsen) en zoetmiddel van groot belang. Tot in de 16^e eeuw werd een gedeelte van de pacht betaald met 'was'. De laatst bekende imker uit onze omgeving was ongetwijfeld Frans Bosmans. Hij woonde ten westen van 'den Elshorst' in het bosje waar nu de poort hangt met het opschrift: 'Guldenbos'. Ook de familie Vingerhoets was een bijenfamilie. Iedereen kende immers Driekske Bie. Hij woonde vroeger aan het Gijsleind, juist voorbij het oude 'Hooghuis', voordat hij zich in Diessen ging vestigen.

8. Verpozen bij de Oude Brouwerij

In het midden van de 17^e eeuw was er in Baarschot reeds een brouwerij. In het pand Teechoven was ook een tapperij ingericht en was eigendom van Cornelis Jan Beersmans. Wellicht was de boerderij/herberg gelegen aan de Baarschotsestraat. In de boerderij van C. Noijens, in elk geval de bouwplaats, woonde ook een Beersmans. In 1702, tijdens de plunderingen van de Fransen, legden zij veelvuldig aan bij de zoon Jacob Cornelis Beersman. In 1687 was hij zijn vader opgevolgd. Hij brouwde tot het jaar 1696 en had een omzet met een ketel van 14 'aam'. Dat is 2177 liter. Op dat moment waren er in Diessen overigens wel zeven bierbrouwerijen actief, waaronder koop- en huisbrouwers. Die in Baarschot betrof een koopbrouwer.

Op gezette tijden moesten de brouwers voor de schepenen de 'brouwerseed' afleggen. Zij moesten onder ede verklaren dat zij de wet zouden respecteren en geen belasting zouden ontduiken.

Op jeugdige leeftijd kwam zekere Anthony Smits als schaapshoeder en later als knecht in dienst bij familie Beersmans. Op 25 juni 1713 huwde hij Hendrina Sweens, weduwe van Diessenaar Nicolaas Sweens. Hendrina was een nicht van reeds genoemde Jacob Cornelis Beersmans. In die tijd waren er in Diessen nog maar vier brouwerijen overgebleven. Toen ongehuwde Jacob Cornelis overleed in 1717, kreeg Anthony Smits de helft van zijn nalatenschap.

De brouwerij die er nu nog staat aan de Baarschotsestraat is vermoedelijk in 1717 gebouwd door deze Smits. Het was een groot pand met dragende muren. Op zolder bevond zich de mouterij. De grondstoffen werden met een katrol omhoog gehesen, zoals we nu nog kunnen zien. De kelder onder het huis was bestemd om de dranken te koelen. Producten waren: wit bier, brandewijn en jenever.

Via hun dochter ging de brouwerij over op haar man Lambert de Visscher. Van hem kocht Anthony Goossens uit Riel de brouwerij. Het geheel bestond uit:

....een huis met schuur en schop met paardestal en schaapskooi met een brouwerij en verdere huisinge met de hof en aanstede totaal groot vier lopensaats gelegen te Baarschot, oost de gemeene straat, west de koper, zuid Philip Couwenberg, noord de kinderen van Jan van Antwerpen....

In 1791 waren er in Diessen nog maar twee brouwerijen. Deze in Baarschot en het 'Paanhuis' in Diessen, dat er nog staat. Behalve brouwer en tapper was Goossens ook nog logementhouder. Familie Van Dijck werd de volgende eigenaar van de brouwerij. Sjef van Dijck brouwde het 'Witte Kruisbier' en trouwde op 9 januari 1895 in alle vroegte...met Petronella Schepens uit Baarschot!

In 1944 kwam er een splitsing tussen de brouwerij en de boerderij. Enkele jaren eerder werd de brouwerij verbouwd. Van de voormalige moutkamer en opslagruimten maakte men een woonhuis. In 1948 stopte men met brouwen; de grote concurrentie en het veelvuldig produceren van pils waren o.a. de oorzaak. Tegenwoordig is er een drankengroothandel gevestigd. In 1983 werd in de boerderij een pannenkoekenhuis geopend en enkele jaren later in het woonhuis een restaurant onder de naam 'd 'Ouwe Brouwerij'.

9. De Baarschotse windmolen heette 'De Heibloem'

Omdat er in Baarschot al twee watermolens waren, viel het niet mee voor Cornelis van Gijssel om een windmolen gebouwd te krijgen tussen Baarschot en Diessen. Vlak bij de plaats die hij had uitgezocht stond immers al 'de Keizer'. Dat was een combinatie wind- watermolen; ook wel de Voorste Watermolen genoemd. Uiteindelijk kreeg hij in 1825 toestemming. Van Gijssel, stammend uit een oud molenaarsgeslacht, bouwde de molen op een gunstige plaats en maalde tot 1840.

Het was een grondmolen, d.w.z. vanaf de grond te draaien. Het was een korenmolen met drie verdiepingen. Onlangs bleek nog dat oorspronkelijk de molen een houten karkas had. Blijkbaar had men er later een muur omheen gemetseld. Zoon Jan nam de molen over in 1863. In 1868 kwam Frans Willems als knecht werken op de molen.

Zoon Josephus werd de nieuwe molenaar vanaf 1894 en woonde ook in het even oude molenaarshuis, dat Cornelis van Gijssel gebouwd had aan de Tongerloseweg. Dat huis brandde echter in 1939 af en ter plaatse bouwde 'den Huub' zoals hij werd genoemd een nieuw huis voor de molenaar. Ook werd er toen wellicht een zagerij ingericht die later door familie Hoosemans werd overgenomen en verder geëxploiteerd tot eind jaren '50. Die boerderij staat er nu nog.

Dat kun je van de molen niet helemaal zeggen. Nadat een wiek afgebroken was, stond de molen een zestal jaren stil. In 1942 werd de molen hersteld door Frans Willems en aannemer Jan van Hoof uit de Molenstraat. Een belangrijk en steeds terugkerend karwei was het scherpen van de molenstenen. Dat deed men altijd 's nachts.

In 1949 trachtte men in Diessen een coöperatieve maalderij in te richten. Protest aangetekend door de molenaar bij de geestelijk adviseur van de Diessense Boerenbond had geen resultaat. Op de Haghorst bouwde men een hamerslagmolen en dat werd meteen het einde voor de Baarschotse 'Heibloem'. De molen werd gedeeltelijk gedemonteerd en jaren lang bleef de romp doelloos in het Molenheike achter. Voor de bouw van de molen heette die heide overigens 'De Lange Grachtse Heide', genoemd naar een grote lange middeleeuwse zandwal op de grens van Esbeek en Baarschot. Die ligt er nu nog onaangeroerd!

Molenaar 'Den Huub' emigreerde naar Australië nadat de molenromp verkocht was. Enkele jaren was het nog speeldomein van de Diessense jeugd. Enige tijd was het ook nog oud-papieropslag ten bate van Jong Nederland uit Diessen. Momenteel is het een met klimop begroeid weekendhuisje en in het bezit van een Haagse familie. De andere windmolen van Diessen is overigens al een aantal jaren geleden helemaal verdwenen. En die werd gebouwd toen de wind/watermolen bij het Turkaa instortte.